

Голос. Біжіть до прийомного покою. Скажіть руки потрощило. І здається вируди побило.

Голос. Зараз. (Один робітник побіг. З другого боку виходить Любота).

Любота. Кого тут убило?

Бистров. Неньку. Нову робітницю. (Ніби божевільний, розштовхує людей і зупиняється біля Азанової).

Азанова (побачивши Люботу). Любий мій... Я за тобою пішла на завод і от... мабуть, помру...

Любота. Як твоє дійсне прізвище?

Азанова. Ненька...

Любота (сердито кричить). Чому ти Ненька, коли я Ненька?

Азанова (ніби не чула). Ми з Галею сиділи на возі... Мати йшла і батько... талетіли кирізи. Порізали всіх, а може й не всіх. Я нічого не бачила. Отямився я в чужих людей — Азанових. У них і виросла. У мене були два брати в Москві. Де вони?

Любота (бере її за обличчя. Дивиться у вічі, пізнає, кричить). Віруню! манесенька! пам'ятаєш, мисочки, що я сам виточив... З латуні і надіслав тобі.

Азанова (підводиться, вдвляється в обличчя Люботи, ніби згадує). Мисочки... мисочки... (Раптом кричить не своїм голосом). Іване!!... Іванику!!! Братику мій!.. Мій кидний!

Любота. Віронька!.. Сестричко!.. (З боку пройшов Гомоненко, вийняв хусточку, потер очі. Усміхаючись проговорив).

Гомоненко. Ша!.. Бородань сестру знайшов. А довго він її шукав...

(Всі робітники розходяться)

Любота. А мама зрадіють, коли довідаються...

Азанова. А мама жива? І сестри? Брати?

Любота. Всі живі, всі працюють... Найшлась Віруня!.. Ох ти ж моя манесенька!! (Підходять санітари, кладуть Азанову на носилки. Несуть. З другого боку з'являється Муцький з дружиною. В руках у нього анкета).

Муцький. Іване Кириловичу! Тягнуть, тягнуть... Втягли мою дружину в лівартію. (Любота проходить за носилками. Муцький не розуміє в чім річ. Він з анкетною в руках і з роззявленим ротом лишився посеред кону. Гуркіт машин, гудіння моторів і т. ін.)

Завіса

ардени та брабансони

о. перегуда

Кремезний прищуватий червоноармієць застрелив Ей-Бінгена за злий його характер. Такий вчинок з того часу треба було виправдати. Прищуватого Ей-Бінген довів своїм поведінням до краю. Він примусив його зважитися на цей вчинок. Прищуватий з біллю серці зводив курок. Звук його пострілу відгукнувся лунко по багатьох кутках довго тремтів у повітрі. Цей постріл ще один факт „безмежного варварства“ червоноармійців.

Подумати тільки фаворита, улюбленого, веселого й жвавого джигуна — трупом класти, простягти у предсмертних корчах його незрівняні ноги, вимастити болом горду голову та закривавити білі зуби.

Багато людей не подарує прищуватому, не зважаючи на всі виправдовуючі мотиви.

А таких мотивів безліч: складні обставини, вороже оточення, наказ начальства, тупа жагуча злість. Але яке діло до скрути прищуватого усім, що пережили запал фінішу, що безсило, безнадійно стояли перед магією „Леді“, „Грьози“, „Дентуріона“, що останнього карбованця кинули у вузьеньку прірву з льоканічними написами: „Ординар“, „Двойнік“, „Тройнік“.

Славне плем'я, що любого графа заткне за пояс своєю геральдикой, найкраще, що знає вся Європа і якому плескали найуродливіші та найбагатші жінки — Лондону, Парижу, Петербургу: Кейтон, Мамул, Вінкфілд, Міхальчик, Лакс.

Вчинок прищуватого засуджено суворо. Прищуватого треба покарати суворо кару піднімуть руки не лише окремі люди, що назавжди затруєні страстю, але й цілі села, які й не бачили ніколи, а тільки чули дивні легісекунд, гендикалів, виїздів, видач, хвилинних успіхів, річних невдач, що все присвятили службі для двох хвилин тривання, яке в куряві несе до стовпа з тим, щоб за стовпом дати сміх і сльози багатьом, що принесли сюди працю, нерви, напруження.

Вчинок прищуватого засудять у найглухіших степових закутках, де не менні старовіри, які ведуть свій рід од Аракчеєвої примхи, не знаючи ні літер цифр, тонко розбираються в складній термінології кентера, екстер'ера, мартінга форми, що з трудом вивчають незвичні звуки: „Джесі“, „Армстранг“, „Гемпсте

Ні Лимерівка, ні Дубрівка, ні Стрільцівка, ні Деркуль, ні Хринівське, ні Н Олександровка не пробачить прищуватому за його постріл. Смерть шляхет Ей-Бінгена — початок низки нещасливих подій, що виразно посунули одну одну до біленьких хаток, побудованих серед степу з дикого каменю під гон де колись акуратні стовбчики червінців у невірному світлі каганця виблиску чарівними вогниками перед очима зачарованих багатством, пристрастю та звич старовірів.

Ей-Бінген — жеребець, англо-араб і його кров вважається майже за найкращу серед усіх племінних жеребців. Тяжка доля спіткала Ей-Бінгена, коли черв Ц. Ч. О. переходило червоне військо, переслідуючи добровольчі банди, що пош шали від Орла до Константинополя, Софії та Парижу. Сердитий характер Бінгена був за причину того, що його разом з другими жеребцями конюхи вигнали у степ — куди не досягав запал горожанської війни. Ей-Бінгена лише на стайні у деннику й це вирішило його трагічну зустріч з прищуватим. У зустрічі прищуватий дістав тяжкий урок верхової їзди, а Ей-Бінген кавалок од в голову. Ей-Бінген не давався осідлати, а прищуватий конче хотів осідлати його. Ей-Бінген у горожанській війні був проти, а кремезний червоноармієць Ясно, що клясова суперечка інакше кінчитися й не могла і Ей-Бінген офіційно вав усю свою шляхетну англо-арабську кров принципу. Кремезний черво армієць, селянський хлопець в минулому, одного разу відчув себе пролетар і прочитав на революційному плякаті: „Пролетарю, на коня!“

Для виконання цього гасла кремезний офірував батькову миршаву кобицю осідлавши її рядном. Кремезний селянський хлопець, озброївшись п'ятикутним зіркою та клясовою зненавистю, кинувся в смертний бій із білими. Переміг білих, він зрозумів, що до бою треба зброї ще й коня. Зброю добути було легко, а от коня не так і тому, коли вже доля підвела йому шляхетного, єдиного в своїм роді Ей-Бінгена, то червоноармієць, не вагаючись, почав його сідлати. Довго не давався Ей-Бінген, відбиваючись зубами, копитами й головою. Відда вався так, як навчило його недовге, але славне життя. Перед Ей-Бінгеном було ціле життя, а червоноармійцеві було ніколи й він знесилений боротьбою зі злим та впертим жеребцем, збентежений своїм безсиллям, переляканий можливою вістю відірватися від свого загону, мерщій зробив те, що мусів зробити: вистріл в з нагана жеребцеві в голову й побіг не оглядаючись за остатніми тачанками в ділу, що дав притулок, і пригорнув до серця прищуватого у своїх чотах.

Словом, події розгорнулися так, як могли розгорнутися: Ей-Бінген витягнув ноги, зариваючи в глину свою білу зірку на лобі. Червоноармієць, наздогнавши відділ, примостився на возі, де везли половину забитого вола, друкарську машинку „ундервуд“ та велику скриню, що на ній написано: „клуб“ і поклався на кри подій, що мають узагальнюючу назву „горожанської війни“. Він забув через і свою пригоду, і невдалу спробу осідлати жеребця, і свій постріл, як звичайно річ, що трапляється серед військових подій так часто, як тільки може трапляти кін Відновлення Ватикану, чергова криза кабінету, роззброєння — події Західної Європи й поруч з цим: індустріялізація, реконструкція, колективізація. Діалекти історичного процесу йде своїм шляхом, породжуючи та відновлюючи другий рист інститути, що їх можна було вважати раз і на завжди померлими.

Нові ідеї сільського господарства розчистили доріжку та посипали пісочку гіподромні стежки, любов до гри в щастя одремонтувала старого знайомого „тошку“, полатавши новими дошками постарілу одержу його „кас взаємних закладів“ підбадьорила фахових людей, що з програмами та олівцем уміють ділов

швеньдяти серед неділової юрби, вишукуючи „карася“ — цих численних букмекерів, шулерів, професіоналів, що на кінських ногах та жокеєвих „лавочках“ будували та будують ще й досі свій добробут. Попри всю гіподрому наволоч є дві серйозні категорії, що серед звуків оркестри, оплесків вигравших, дзвоників судитців та специфічних окриків жокеїв ставляться до справи серйозно, по-діловому — на це наркомземці-специ, та кровні коні. Ці дві категорії наважились взятися твердо до розв'язання проблем, що мусять допомогти державі давати заслужену відплату на всяку подію: відновлення Ватикану, чергова криза кабінету, роззброєння... Проблема підвищення врожайності, реконструкція сільського господарства, колективізація — це все можна цілком розв'язати, вирішивши попутно проблему алітимчасової сільсько-господарської енергетики — коней.

Завдання кровного конярства має дві сторони: сторону завдання серйозного — Наркомзем — нова й народжена справа й сторона спортивна, що тягне за собою старі традиції Кейтонів, Сорокіних, Михальчиків. Лінія Наркомзему — кінські заводи, що зосереджені переважно у степовій смузі на сході України — Старобільщини, у Воронізькій окрузі та у Донеччині. Лінія Кейтонів — тренери, конюхи, забиральники, жокеї, стайньові хлопці, що перебувають у вічній опозиції до зоотехніків, які втілюють у собі лінію Наркомзему.

Лінія Кейтонів спадкова, вона як кінська кров переходить од діда до онука. Це раса, що посідає свої місця уже 123 роки й держить всі секрети своєї професії в собі, не оддаючи жодної каплі крові, жодної ухватки на сторону. Ще й досі дубровські дівчата виходять заміж за стрільцівських парубків, а лимарівська Едова шукає собі нового дружини серед деркуля.

В Стрільцівці, де розташовано стрілецький завод виключно верхових коней, чи в Деркулі, де вирощують рисаків, чи в Ново-Олександрівці, де в стайнях прижасті ардени та напівслони, всюди, де лишаються державні кінські заводи, там тіла, які починаються церквою, а закінчуються рівним, одноманітним і невиразним степом, де на 200 кроків уже губиться шлях і буйна трава, що видерлася через зрідяний шар, вона міцним корінням в'яже ґрунти половецьких земель з дивними назвами, в яких переплуталися коріння всіх мов.

Одноманітний степ перерізає річка Йовсуг, така ж невиразна, як і її береги. Річка обмиває кілька сел, що кожне з них так чи так пристосоване або стосується до кінського заводу. Заводи різняться між собою лише конярством, а от села околиці, абсолютно подібні до себе так само, як і селянство в білявих хатках з дикого каменю під гонтою; в хатках ще й тепер зимують по три-чотири покоління вкупі. Через військові свої наміри російські імператори 150 літ тому вже замислились над проблемою конярства й кінських заводів. Аракчєєв набудував селищ, поселив кантоністів та віддав у їхнє володіння землю, що її мусіло для них обробляти околицьне населення. Кантоністи, як і всяка каста, бо з них дійсно утворилася каста, твердо трималися за свої привілеї й експлуатували околицьне населення. Кантоністи віддавали свої ниви з половини й робили селянина своїм безвічним батраком, а по містах... О, там було прекрасне життя від білих лосьових штанів фасону „галіфе“ і лякованих чобітків до різнокольорового кашкета й величезним дашком, що своєю райдугою зваблював не одне аристократичне серце. Революція обірвала всі початки романів у місті та експлуатацію на селі й всякі Сорокіни, Кейтони, Сідих опинилися за межами казкових гонорарів, випадкових, але старано підготованих вигравіш та всіляких „лавочок“.

Заводи після відбудовання зібрали навколо себе старих збориганів, насичених легендарними історіями, у яких за головні персонажі були „Бінгени“, „Чародійки“, „Хрипиші“.

Зараз сільське господарство непомітно перемайнуло через добу фабрикації коней і випадково докотилося до Тракторобуду. Тракторовий завод, змагаючись з кінським, ставить такі рекорди й такі проблеми, що їх жоден арден не виконає, не доскочить.

Норми роботи, обслуговування, амортизація доводить цілковиту нерентабельність капітальних вкладів щодо конярства в порівнянні з трактором. Норми роботи, що дає їх трактор, звичайно не під силу ні ардену, ні брабансону, не казачи вже за орловського рисака чи англо-араба.

Смерть Ей-Бінгена прозвучала сумним сигналом, смертельним подихом над часами кровних коней, вдалих жокеїв... І досі ще по тих Стрільцівських,

Деркулях, Ново-Олександрівках притишна каста конярів, вражених на смерть заходами влади. Горді стайні Ново-Олександрівки, що в себе бачили не одного світового рекордиста, оганьбили арденами, брабансонами — цими тваринами, які скорше нагадують годовану свиню чи вола, що спіяляли їм роги, ніж коней. Земля, що віками належала Сорокінім, Седихам, Олексівим, яку віками обробляли Кононенки, Гордієнки, Семененки, тепер уже не належить до своїх старих хазяїв, а перейшла до дядькових рук того дурного старого дядька, що віками копірився в ній.

І от землю, їхню кровну землю, віддати цьому дурному дядькові, що віками орати її, жнивував та молотив і приносив готове до старого Сорокіна, з подякою, що він дозволив йому обробити землю!..

Ново-Олександрівський завод, що побіля села Ново-Олександрівки на річці Йовсуг має школу-чотирирічку, має клуб і всі установа, що їх мусить мати підприємство, яке претендує на назву заводу.

Секретар Ново-Олександрівської ячeyки Покотило призначив збори в справу організації колективу. У перший раз мені приходится виступити серед селянської аудиторії на зборах, де повістка дня від ноти Антанти й до розлуки Івана Онисимовича Кондратенка з дівчиною Єфимією Аристарховною включно.

До зборів мені вдалося підслухати історію одного сватання ново-олександрівського парубка до лимарівської дівчини і з надіями на щасливий випадок ідучи до Покотилом на збори. Збори ново-олександрівців одразу переконують мене в тому, що тут зовсім інша атмосфера, ніж на подібних зборах України. Це не Україна, це зовсім не село й тому всілякі пропозиції щодо колективізації зустрічають тут умілий, тонко захований саботаж, що скеровує питання в такий бік, що можна сподіватися від цього наслідків рівно через 10—15 років.

У Ново-Олександрівці — всі конюхи, наїздники, убиральники й земля для них — це кайдани, яких вони не хтять позбутися тому, що непевні, як довго триматимуть їх тут, як довго ці остогидлі ардени та брабансони будуть мати потребу в тренерах, які на своєму віку зазнали світових рекордистів.

Ново-олександрівцям земля непотрібна, і вони не хлібороби. Вони завжди відділяли себе від сірої маси околишнього селянства, називаючи їх мужиками. Земля — це їхнє підсобне підприємство, що допомагає їм через експлуатацію околишнього населення дочекатися тих часів, коли зникнуть навісні ардени та брабансони і знову з'являться на стайнях баскі коні з дивними назвами. Будуть знов секунди, гондикапи, заїзди, знову оплески й червінці засяють.

Колгосп, що його хоче організувати Покотило, ставить руба питання: ніяких фантазій, ніяких надій на букмекерів, карасів, тотошку. Тут, на заводі, лишається той, хто будує разом з пролетарями державу, хто твердо розв'язує проблему конярства, як ту тимчасову силу, що з приходом трактора повинна допоміжно обслуговувати сільське господарство. Лишається той, хто хоче обслуговувати коня незалежно від того, чи в його жилах тече кров Ей-Бінгена чи ні. Хто має землю, мусить робити на землі, йти за виробничим процесом, пристосовуючись до нього, а не пристосовувати його до себе. Через ці висновки не перескочить жодний арден, і тому саботаж. Ново-олександрівці бачать ясно, що з ліквідацією попів, що кохалися як так у конях, черга і за берейтерами, жокеями вершниками, тренерами, що їхні місця займають члени професійної спілки робітників землі й лісу, фахівцями, що не в жилах своєї родини, а в школі здобули свою кваліфікацію, що незаражені спортивним запалом, не знають техніки „кошика“ на перегонах, не знають „проскачок“ перестовпом, що їм не імponує минуле життя, минулі гулянки, минула служба. Доведеться ново-олександрівцям здавати позиції перед товстозадими арденами та брабансонами, позбутися, земельної ренти, з якої так зручно, затишно й приємно жилися 123 роки, бо ж Покотило свого доб'ється таки, організує колектива.

Кінські заводи взагалі потрошку гублять своє самодостатнє значення через організований державний підхід до них. Зернові проблеми примушують зовсім інакше будувати конярство. Поруч з Аракчевими стайнями зростають гаражі для „інтернаціоналів“, сараї для жниварок і комбайнів. Поруч з будинками, що раніше будували генерали-директори заводу — клуб, проти церкви куток товариства воєначальників, нічних безвірників. Життя йде своїм чередом, його не вдержати старим конюшником миколаївської школи, розбещеним привілеями. Стайні старіються, стайні розпадаються, коні перестають бути найголовнішим. Коні не видержують конкуренції

перте з машиною. Вони теж здають свої позиції машинам. Ардени і брабансони ніщо перед
ного дутиловцем, запорожцем. А орловці давно вже здали свої позиції Фордам, Шевра-
, як летам. Черга за Кейтонами, Сорокінами, Михальчиками. Попи, що з захопленням
оней внюхувались у затишних будуарах до паху стайні, давно переторгували всім, чим
блю тільки можна — на базарах Союзу. Попи, купці, блискучі гвардійці загубили всякий
ари смак до успіхів дербі й перетворилися на громадян різних республік, не виключаючи
ками Нансеновської. Тільки старі мешканці Ново-Олександривок, Деркулів, Лімарівок,
ора Стрільцівок інколи в тиші вечора розповідають молоді про минуле життя та пере-
о віг гортають пачки миколаївських грошей з надіями, що не все ще пропало, що може
рич їм усміхнеться доля дзвоником стартера, що ефектним рухом пустить від старту
мати коней під завмерлі серця публіки, яка кинула останні карбованці на терези змагання

через яруги автом о. перегуда

Хто носить кліт-часту сорочку або штани, одягає чесну радянську кепку набакир, мріє про атоли та ріфи, купує журнали в барвистих обкладинках, розбирається в якості всякого carstan'u, — той потребує для своєї рівноваги хиткої підлоги (вагон, палуба, авто, літак), для зору — обріїв (гори, моря, озера, лани), для вуха — найгармонійніших звуків (гудіння мотора, гудок, сирена, трансмісії, джаз) та ще такого, що не вкладається у рямці нормального, щоденного, зрозумілого, прийнятого.

Коли життя, побут стабілізуються, а порив стає трюїзмом, з певністю можна сказати, яка буде взавтра погода, тоді треба вирушати кудись, щоб порушити загрозливу атмосферу психічної тиші.

Нікому не спаде й на думку, що був момент, коли для правдивості такого твердження, як Волга тече в Каспійське море, потрібно було героїчного вчинку. Всякий трюїзм мав свою історію, свій початок і цей початок від героїки, а героїка потребує зміни стану, місць, положень. Потребує руху.

Найкраще тепер живеться фільмарям. Вони вічно в рухові, вічно заклопотані, завжди перед собою бачать конкретну мету, що її можна здійснити, приклавши силу.

Уже кілька літ (не буду говорити точно, щоб не розкрити таємницю терміну мого ювілею — через 2 роки 25-річчя), як рухаюсь я від Архангельська до Батуму й від Одеси до Челябінського. Завжди в клопотах, як би його здобути найкращий фільмарський каволочок (тема, ситуація, фактура). Зараз я бігаю між кабінетами завів та замів, бо маю перед собою конкретну мету і щоб досягнути її — мушу додати сили.

Моя мета — зафільмувати один з моментів життя України, бо я певен, що цього моменту удруге не буде. Моя мета — показати цей момент глядачеві, довести йому дві тези: найкраща в світі країна — Українська Соціалістична Радянська республіка і найкраще мистецтво — кіно.

Зараз я нагадую собою авто, що в нього наливають бензини та масла й воно, найкраще накресливши своїми статичними зрівноваженими лініями рух, стоїть нерухоме, набираючи в себе запаси потенціальної енергії з тим, щоб понестись нестримно, вільно від Шепетівки до Чорткова й від хутора Михайлівського до Хорлів.

Автом понесуся, підстрибуючи на вибоях через ліси, поля, через річки, через яруги, що їх розорали вітри та повідь.

Спокійно, діловито коватиму кілометри вражень, тонни фактів, що їх записала революція по скатах яруг.

Давно віддано до архіву олівці історії — куцопали, бомби, нагани, постиралися з часом по полях, селах, по яругах написи, але я не геолог, не історик, не етнограф, я просто фільмар, що, звузивши очі до одного: об'єктив, а пам'ять розділивши на кадри, закінчивши ноги гумовими шинами, на яких революція написала: „go by trust“ замість — „треугольник“ подався за межі Києва шукати факти, які б переконали скептиків, що історія нас турлить у шию й не дає, як поважна куркулька, ні хвилини перепочити серед спеки жнів, що кладуть пишними мертвяками снопи Perezirliх звичок, традицій, ситуацій.

Кожна яруга віддаля здається грандіозною усмішкою землі, страшною гримасою, але як підійти ближче та роздивитися — серед страшних шрамів розкривається вихляста доріжка, що по ній авто повільно докотиться аж до зелених ланочків, смужочок, які складають те, що іменується Українською Соціалістичною Радянською Республікою.

Широко розкинулася УСРР та поділилася ланами, ланками, смугами, смужками, ділянками; порізалось поле дорогами, шляхами, межами й стежками.

Несеться авто через яруги й розкриває факти, що пов'язані в смішні, привітні, ворожі, серйозні, пусті, кволі та дужі ланцюги, у яких треба вічно шукати початок, щоб розгорнути та розкласти їх на гарячому пісочку аналізу рівними рядками, немов би якорного каната на палубі біля „браншпиля“, щоб дійти до фактів, що осіли в ланках ланцюга, в гніздах красивими перепашками, глеєм та рівним піском морського дна.

Пісок нечисленними пісчинками збивається до купи й під розмірне коливання стихії (до стихії відносять не тільки воду, огонь, вітер, але й революцію) творить казкові будови, що дають життя і родять дивні й непомітні скарби, що тільки через призму аналізу фіксуються величними досягненнями, які можуть трусонутися світом та дати початок руху, в якому затеряються і клітчасті сорочки, і барвисті палітурки, а навіть більше, навіть веселе плем'я фільмарів, що закохане у хвилину всілякої стихії.

Але перед обличчям стихії фільмар не повинен спасувати тому саме, що ахати, охати нема коли. Сонце не чекає, час іде, за зайві захоплення дирекція грошей не заплатити і тому навіть до Венери Мілоської фільмар сказав би звичне речення: увага! приготуйтеся! починаємо! Цього ніяк не можна віднести на рахунок призорливого ставлення до високих творів височенного монументального „вічного“ мистецтва — це просто умови виробничого процесу.

Виробничий процес фільмара вимагає: якнайскорше і якнайповніше охопити факти: — дійсні, скомпановані, інсценізовані, витворені, чи які там є в полі зору об'єктива, щоб потім нанизати зняте на стрижінь гострої аналізу й подати його у вигляді своєрідного шашлика, де за шампур править основне настановлення від сучасності, задане глядачем, передане через екран мільйонам.

Фільмувати важко. Фільм, що протягом години з чвертю розгортає перед глядачем мерехтливі тіні й привиди, що їм судила доля вічно робити лиш те, що зафіксовано через об'єктив на плівку — фільму, що крихтка, полонлива й непевна в собі.

В гуркоті старезного Бенца, що зашкутильгував на всі чотири, захвав всіма своїми циліндрами та заскавчав усім, що може ще пружинити, — несеться веселий, дужий, смілий гурток фільмарів дорогами, шляхами, стежками й без доріг, без шляхів і без стежок, просто через лани, ліси й яруги.

Рахітичний дебрі, звичний до всього, байдужий, спокійний, об'єктив жадібно хапає тупим носом однаково все — смішну маленьку кумедну голівку бездомного котеняти, що його нашивку назвали „Чангом“, і бичка „Бриліянта“, що важить 72 пуди та обертає голову, як 12-цальові гармати. Фільмуємо, й перед нашими очима перебігає все: біжить дорога перед фарами Бенца, біжать поля, села, містки. Пробігають люди, поважні, дуже розумні. Переходить череди, пробігають отари, крутяться колеса, шостерні, шківі. Без упину біжить час і в своєму бігові підганяє й нас, заядлих урбаністів, що від нив, сонця і квітів вимагають одного: спокою, тиші, нерухомости. Сонце турлить нас безжалісно, не зважаючи на втому. Бідіють наші клітчасті сорочки та загорають обличчя. Сонце, дебрі й ми, фільмарі, несемося вперед через яруги українських жнив, що їх вмивав рясний піт людських зусиль. Мчимось, підстрибуючи на обніжках, од коня до трактора, від смужок до ланів, од дядька Данильченка до соціалістичних островків, мчимося веселі; нам судила доля бути фільмарами і саме тоді, коли дебрі дійсно має почесну роботу фіксації єдиного в світі процесу, того процесу, коли „соборна“ „рідна“, „вільна“ „незалежна“ „ненька“ стає соціалістичною, коли старий „індивідуаліст“, „хуторянин“, „опора державности“, „підмурок церкви“ мозолявими руками між рядками покоїв, серед рівних будівель полукіпків, серед пухких поверхів ожереду намагає тимчасом гострі кути неминучого абстрактного незрозумілого грізного, що називають комунією, комуною, соціалізмом, ну, словом, те, чим нещодавно лякали дітей.

Діти підросли, порозумнішали і їх вже не залякати. Руки їхні вправніші за батьківські й там, де старечі у виробничому процесі лише намагаються, там діти хватають з тим, щоб вже не попустити елементи майбутнього соціалізму. Я тільки фільмар, а не історик, не геолог і не етнограф, я щасливий, що вирушив за межі Києва і рухаюсь і спостерігаю найкращі цінніші шматки, що різко так і певно визначають свою тему, свої ситуації та свою фактуру. Я радісно підстрибую в авті і мчусь через українські яруги. Я задоволений з яруг, бо знаю, що це мабуть моя остання зустріч з ними. Скоро замете, засипле їх нова стихія — стихія революції, що інколи перемагає старі знані стихії: вітер, огонь, воду. Мабуть удруге не побачу цих веселих, а інколи й страшних зморщок-гримас, що ними легкодухе життя хоче злякати людину, яка рішуче одягнула чесну радянську кепку набакир і кинулася в найцікавішу сторону, де справді можна спостерігати героїство, що через кілька років стане звичайнісіньким трюїзмом.

Тут, у гушавині грубих шарів героїства, можна цілком урівноважитися в хисткому морі нових ситуацій, нових вражінь і подій. Чому не можна зробити так, щоб і на завтра було сонце, щоб можна було й далі літати полем, ланами, яругами, лісами, ковтаючи кілометри вражінь, тонни фактів?

Через яруги автом — подоріж, що варто проїхати.

до питання про вірулентність мікробів націонал-сифілізації країни

Розділ перший — Проблема смерти Меласі, як основа майже дисертація світогляду тубільців з хуторів сфремовщини

арс лібристо

Етіольогія хвороби

„Все минає, все змінюється. Були ідеї — вони виродилися в слова; були слова — вони підмінилися невимовним цікавопристрастним „стенанием.“

Салтиков-Шедрин

„Коли людина протягом 25 років розкидала сотнями тисяч аркушів свої думки на вітер, важко, щоб вона змогла будь-що додати до цього великого profession de foi...“

Віктор Гюго — 3 промови на засіданні п'яти асоціацій мистецтв та промисловости.

Довго функціонував „мозок земель українських“ і 37 років припадає на роботу найтоншої, найаристократичнішої його точки.

37 років напружено сочилась вона.

37 років випаровувались ці соки й флюїдами надхнення вирували в повітрі „тихой украинской ночи“.

37 років осідали вони ропою на інтелігенції, на творчості, поривах, змаганнях, на стежечках до народу.

А з тих років — чверть століття — вирішувалась основна, кардинальна і єдина проблема:

„від чого вмерла Мелася?“

У благодійному трансі, в творчих поривах, знесилюючись у напруженні — треба було вирішити:

„від чого вмерла Мелася?“

Ранком, удень, щовечора і серед ночі невмолимо стояло оце єдине кляте питання:

„від чого вмерла Мелася?“

Божевілля зосереджености і легковажність сеансу у ворожки, тонке наукове плетиво і одноманітно-довгі, як чумацькі шляхи, публіцистичні твори, вогонь поезії і віршомазюкання нездар,—

все! все! все!
—сюди, бо невідомо:
„від чого вмерла Мелася?“

2. Методи й праця над вирішенням проблеми.

„Великі люди самі створюють свій п'єдестал.“

Віктор Гюго

І так щодня,
щонеділі
щомісяця:

„Пані — Панове! одвідуйте всі частіше наш клуб. Адже це є для Вас, а не для когось іншого інституція!“

Рада товариства ім. Квітки-Основ'яненка повідомляє, що танцювальні вечірки будуть у господі щотижня в суботу, крім того: щочетвер призначено „вечір жіночого шитва“, на який запрошуються всі наші пані й панянки. Щонеділі увечері має бути малий товариський „питун пива“, щопонеділка і щоп'ятниці — збірка співочої секції, щосередини — родинні концерти та читання („Сніп“—1912 р. — 41).

... Танцюючи щосуботи питали одно в другого „на вушко“:

„від чого вмерла Мелася?“

На вечорі жіночого шитва, схилившись і в тузі замислюючись, шептали:

„від чого вмерла Мелася?“

Щонеділі на „малому товариському“ питуні пива“ вигукували із завзяттям грізно і в розпачі слізно:

„від чого вмерла Мелася?“

Щосередини на родинних концертах співали, читали, деклямували:

„від чого вмерла Мелася“

3. Історично-геологічні дані про нарис програми, як вирішити проблему

„На таємних думках та на мріях палких
я роботу народню обмежу;
та зате ж для добра земляків дорогих
я без мрій і хвилини не влежу“.

(„На печі“ — Володимир Сомійленко)

„Програмово справа стояла в різних групах різно, але психологічно більш-менш малювалося все воно так: український народ дістав право на свою школу,—з цього вся музика починається. Це — школа і то нижча,—початковий, зовсім реальний і тверезий момент. Далі йшли мрії, але тверді й реалістичні. Далі діти ходять до школи. Помалу виробляються кадри учителів і рік за роком підходить справа до першого випуску народньої школи. Випустили. А дозвольте тепер інакше говорити! Вибачайте, панове земство й адміністрація,—ви ж допустили навчання дітей рідною мовою, отже просимо вас говорити до них по-українському. Підросли діти, почали красти,—рідна мова в суді! І так воно рік за роком, поки кілька випусків народньої школи не почують себе тісно в селі і полізуть за щастям, хлібом, піджаком і черевиками в місто. Прийдуть вони з своєю грамотою, малою, але своєю, і спокійно займуть становище середньої міщанської і робітничої верстви і спокійно ж таки заговорять з усіма тільки по-українському. А що їх налізе в місто багато — про це наші марксисты вміють точно по пальцях викладати — і цим вони механічно проукраїнізують міста, в цьому була всеняк певність і наша хитрість і наше хохлацьке злорядство.

пролетаря (в нього, мовляв, „чітка, мов цифри, суворість рухів“, „невблаганна, мов достаточний підсумок, рішучість волі“, „міцний у нього стан“, „опуклопругні, як булатна сталь, м'язи“, „ці форми й лінії — мистецький твір, що полонить, що силоміць вбирає в себе допитливість очей“ і т. д.), не поступаючися в стилі, як бачимо, перед відомою свахою, що в Гоголевій „Женитьбе“ рекомендувала найже в таких виразах Подколесіна Агафії Тимофієвні, наша пролетарська сваха зводить його з землею:

„Він непохитливо та так уважно дивиться навколо, що нема сумніву: там розступаються глибини. Він так любовно обіймає оком цю зарожевілу на сонці персть, неначе ту коханку, і вам здається, що вже не пильні очі — от протяглися руки, які поволі пестять, хвилинами стискають, хвилинами легенько (нагадую, що справа йде не про коханку, а про землю. Ол. П.) одгортають одіж, щоб засміялась розкіш лона“ (85).

Читачеві, що вже дещо напрактикувався на своєрідних образах Арк. Любченка, не буде дуже тяжко збагнути, що під „розкішшю лона“ наш Аркадій Златовуст розуміє якраз згадані мільярди й мільйони тонн корисних копалин, а коли логічно розгорнути взятий ним образ, то ті сотні мільйонів крб., які в п'ятирічку засигновано на геологічне дослідження Радсоюзу — це, так би мовити, гонорар на ушлеування землі, щоб вона краще показала пролетаріатові своє „розкішне лоно“.

Але не будемо заглиблюватися в розкішне лоно фантазії нашого сексуального геолога. Перейдемо до тексту „Атлетики“.

Вище ми вже говорили, що Арк. Любченко дуже вражливий маестро, й що ця вражливість іноді наштовхує його на не зовсім цензурні вчинки.

В розділі „Атлетика“ Любченко також захоплюється чужим любовним, вище описаним актом: за допіру наведеними рядками про руку пролетаря, що над міру цікавиться „розкішшю лона“, в нього слідує таке автовизнання:

„Ви піддаєтесь силі цього дійства. Вас опановує таке ж бажання. Вас мимоволі тягне в той же бік... ви одгортаєте примхливі складки, ви споглядаєте красу... самих глибин“ (85).

Так у відомому оповіданні Л. Андрєєва „Тьма“ підчас гвалтування красуні навколо гвалтівників бігає хтось бліденький і руденький і кричить: — і я! і я!

При чому тут геологія, при чому тут будівництво нашого народного господарства, при чому тут пролетарське мистецтво — хай відповідає хтось інший, ми тут банкрутуємо.

Що ж зрештою таки познаходили в „розкішному лоні“ наші герої? Може дальший виклад розділу врівноважує еротичну геологію початку?

Крім згаданих рулад і стакато, розбавлених цифрами й популярним їх тлумаченням, на зразок: „1.474.245 000 тонн повітряно-сухого торфу... півтора мільйони кінських сил, що з них можна користатися день-у-день протягом ста років, чітка музика цифр“ (86), тобто вільного перекладу загальноприступних діаграм, ще от що:

„Снажні половчанки“ (ріки?)... що міцно снять, ждучи увісні, коли прийде сильний та невідступний, прийде, розбудить, візьме“ (87).

Це повторення полового акту супроводжено такою варіацією: панування там приватного капітала передано, як „сласне тремтіння гелъзенкірхенських акцій і сласна вимога аджамського власника“... і т. д. (87); словом, не клясова боротьба тут відігравала роль, а боротьба нормальної статті з „сласними вимогами“. Світ уявляється Аркадієві Любченку як боротьба сексу, статі. Але тоді лишається запитати словами Н. К. Крупської: „откуда в нем такие страсти мордасти, откуда такой знойный африканский темперамент?“

Назвавши далі (ст. 87) калорії „палкими“, а мотори „вічно-юними“ (між тим мотор — це не неопалімая купина й вважати, що він „вічно-юний“ — це значить бути головотяпом — для чого ж по всій країні влаштовуються ремонтні станції? (наш автор переходить до Донбасу).

Вугілля він називає „чорною, неначе ебен, чорною із срібним полиском, чорною, що вже одцвіла й загусла, кров'ю“ (87).

Товариші шахтарі Донбасу. Врубники й санчатники, що працюєте в пекельному оточенні, чекаючи на механізацію шахтної здобичі, що одна зможе звільнити вас неймовірної, надлюдської важкої роботи! Задихаючись від туберкульозної пилуги — вугілля, на животі тягаючи прикуті до вас санки — втіштеся: пролетарський естет Любченко запевняє вас, що це „ебен з срібним полиском“.

Яка дивна метаморфоза! Допіру наш автор ледве не на задніх лапках ходив перед пролетарем — зараз же по-барському, естетно він похвалив вугілля, знайшов його дуже красивим на вигляд і навіть не подумав про той виробничий процес, що з цим „ебенем“ зв'язаний. Хіба важливо А. Любченкові знати, що робота шахтаря є одна з найважкіших на світі; що в майбутньому вона згадуватиметься як прокляття; що всю увагу радянського господарства нині звернено на якнайскоріше звільнення людей від цієї роботи шляхом механізації шахт, шляхом перенесення цього рабського труда з людини на машину (п'ятирічка передбачає механізацію щось із 60% усіх шахт Донбасу).

Любченкові все це байдуже: аби блищав ебен срібним полиском; про наймні, ніде він не говорить про роботу шахтаря. Правда, є ще в нього згадка про „дивовижне мереживо“ (штреки й проходки), але це мереживо — не далеко пішло від ебену. Є ще в нього про вогники шахтарських лямпок, що нагадують йому „легендарні мандрівні блимавки—рештки загублених душ“ (88), але це вже знаходиться в межах компетенції папи римського. Є ще ціла сторінка про окремі випадки безгосподарности по шахтах — і на тому спасибі, але про самого шахтаря — ні слова.

По дорозі Арк. Любченко роздягає нікопільські манганові копальні: „нікопільська стародавня тканка сум'ятно падає з рамен“ (89), але в порівнанні з допіру списаним статевим актом це вже примітивне „лапання“. Пробігши повз „цнотливої хашуватої“, А. Любченко озирається навколо.

✓ Вся земля здається йому якоюсь Довженковою дівчиною, що голою страждала за своїм коханцем: „Гудуть акорди. Дзвонить сонце. Яриться соками потушна далечінь. Снагою кличе лоно. Співає плід і те, що хоче плоду“ (89).

На цьому — кінчимо з „Атлетикою“. Щоправда, спереду ми ще маємо „темно-бурштинові грона мартенів“ й інше.

Але ця парфумерія є лише мімікриним засобом, що маскує справжню ідеологічну суть цього й попереднього уривків. Тому ми спробуємо зупинити свою увагу на основному.

Яка суть основного образу: виробництво — це статевий акт з землею, земля це красива жінка, одвічна сила, всесильна мати? Як розцінити стилістичну прикрашувальну тенденцію в Арк. Любченка і хто такий оспіваний ним пролетар?

Щодо Любченкового пролетаря, то при найпильнішій аналізі — в ньому не можна спостерігти жодної клясової риси. Така, наприклад, його характеристика: „Він, чорночубий, обтерши піт, береться знову.

Ні жесту млявого — бадьорість. Ні rischi сумніву — рішучість ●). Ні хмарки в очі — ясність. Ні хмарки в думці — точний розрахунок.

Він добре знає: лише тому дається перемога, хто, скупчивши зусилля, вміє швидко рухатись і володіти цифрами.

Як бачите, він ще встигає простягти засмаглу руку он туди, де усміхаються на сонці рейки, він точно зупиняє свою руку там, де підбігають натовпом вагони, він ділить нарівно й дає любовно“ (92).

Чим цей ямбізований „пролетар“ є пролетар? Автор старанно дібав саме ті риси, які є в пролетаря і в монополіста капіталіста: бадьорість, рішучість, точність, швидкість, розподіл, а „нарівний розподіл“ (як відомо, в СРСР розподіл не нарівний, а клясово-одмінний, з розрахунком на ліквідацію деякого як кляси) чи не є це ідеалом (до соціалізму) дрібнобуржуазних демократів (звісно, „програмовим ідеалом“ за яким ховається воля експлуатації)?

„Пролетар“ А. Любченка є „просто людина“, а скільки в наших умовах це є не реальна величина, а просто абстракція, то дозвольте рахувати, що це є образ не пролетаря, а дрібнобуржуазної „ідеальної“ людини.

У простому зв'язку з цим героєм Арк. Любченка стоїть і ставлення до землі, як до одвічної плодючої сили.

✓ Очевидно, що тут в А. Любченка безпосередній зв'язок з ідеологічно-фалшивим образом землі в „Землі“ Ол. Довженка. Всеплодюча мати схрещується з людиною — однаково на сторінках „Вертепу“ й у кадрах „Землі“. І коли в „Землі“

●) Зверніть увагу на віршовий розмір (ямб) цілого майже уривку. Чи не нагадає це віршоване оспівування відомих рядків Маяковського: „я даже ямбом подсысюкнул, чтоб только быть приятней вам“?

ходи
айшо
ооце
обот
етьо
кнай
пере
меха

при
гадк
алеж
дуют
е вже
крем
шах

ніко
опір
цнот
стра
ками
(89)
емно

ідео-
свою

емля
при-
етар?
ьому
тика:

ки в

вміє

ються
они,

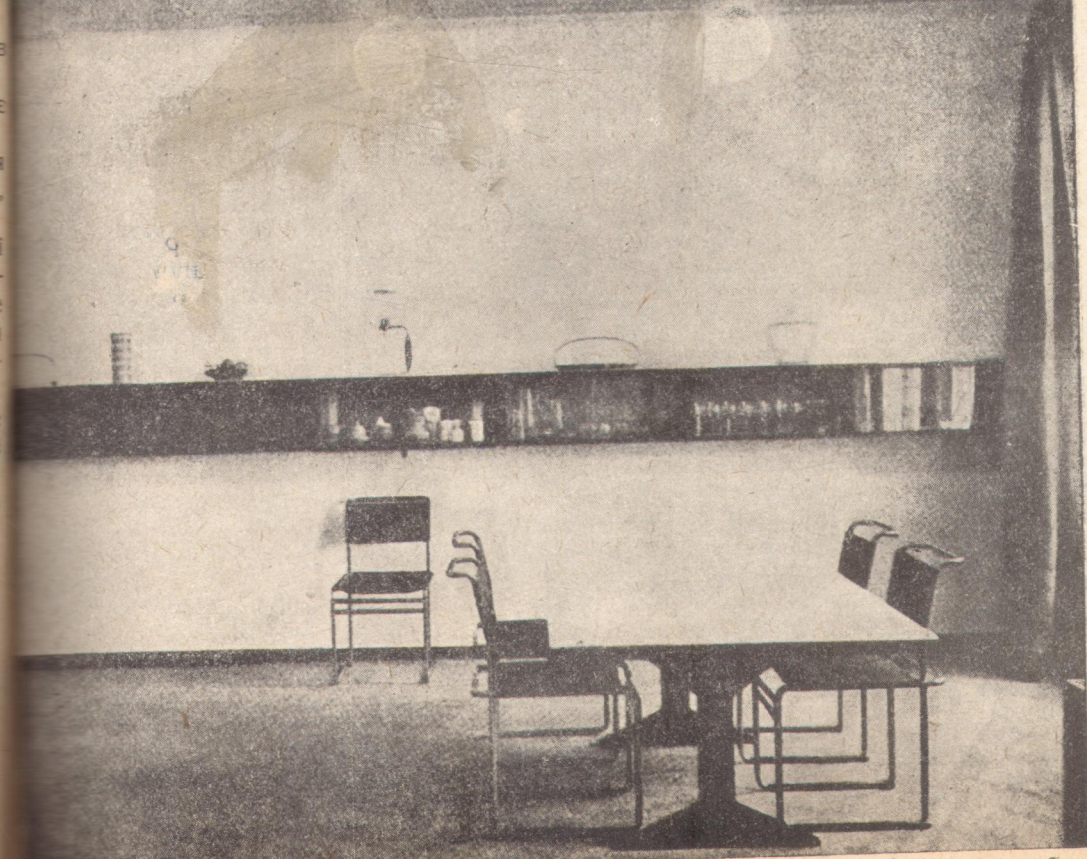
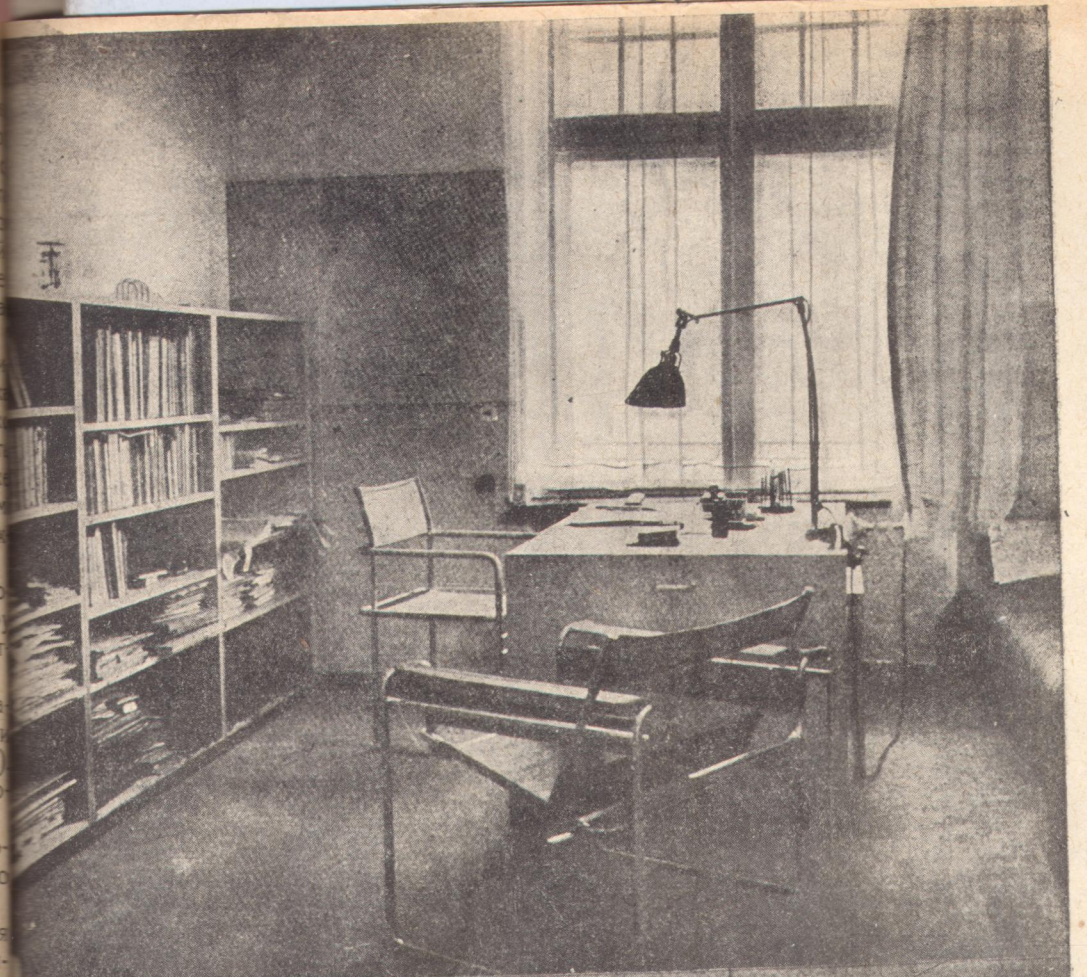
ме ті
точ-
л не
) чи
амо-

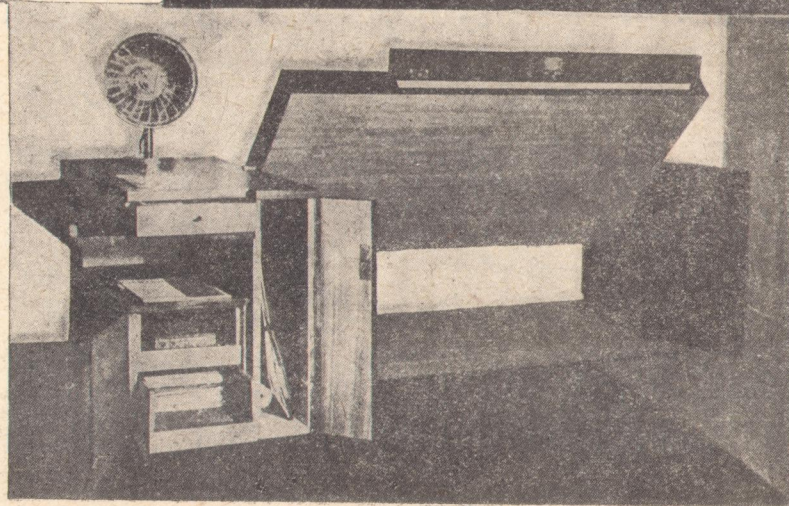
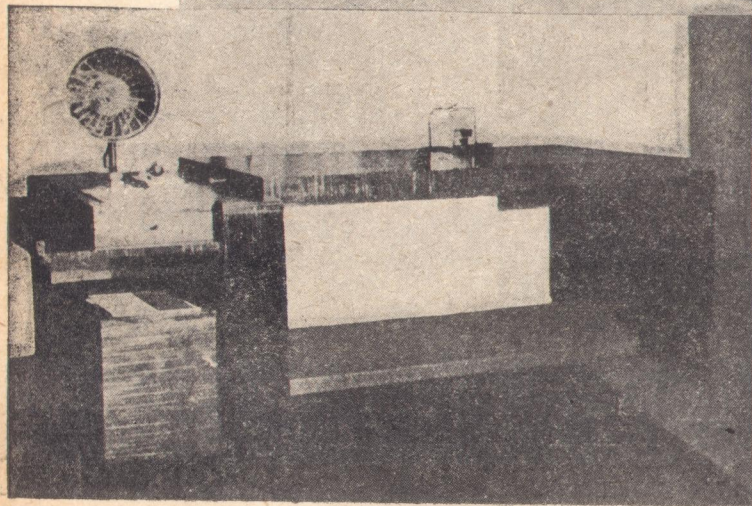
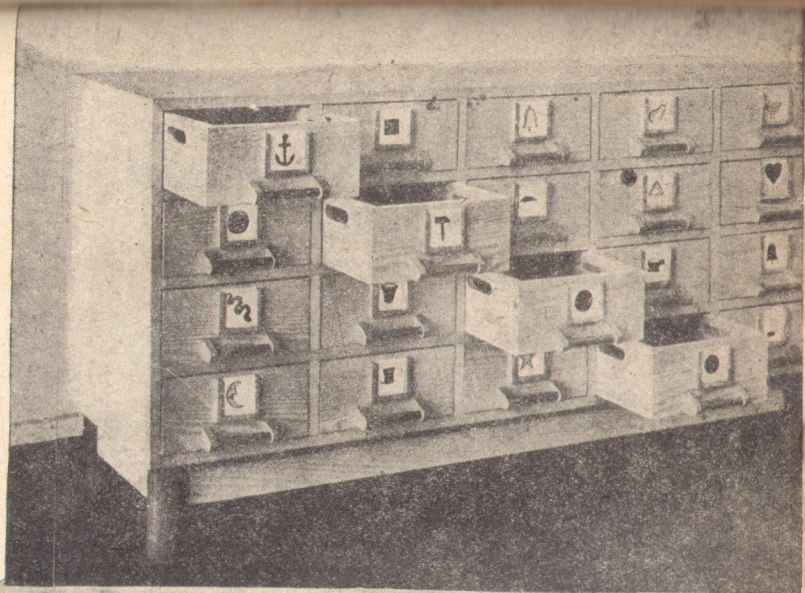
х це
образ

до

фал-
ться
млі"

ошо-
лько

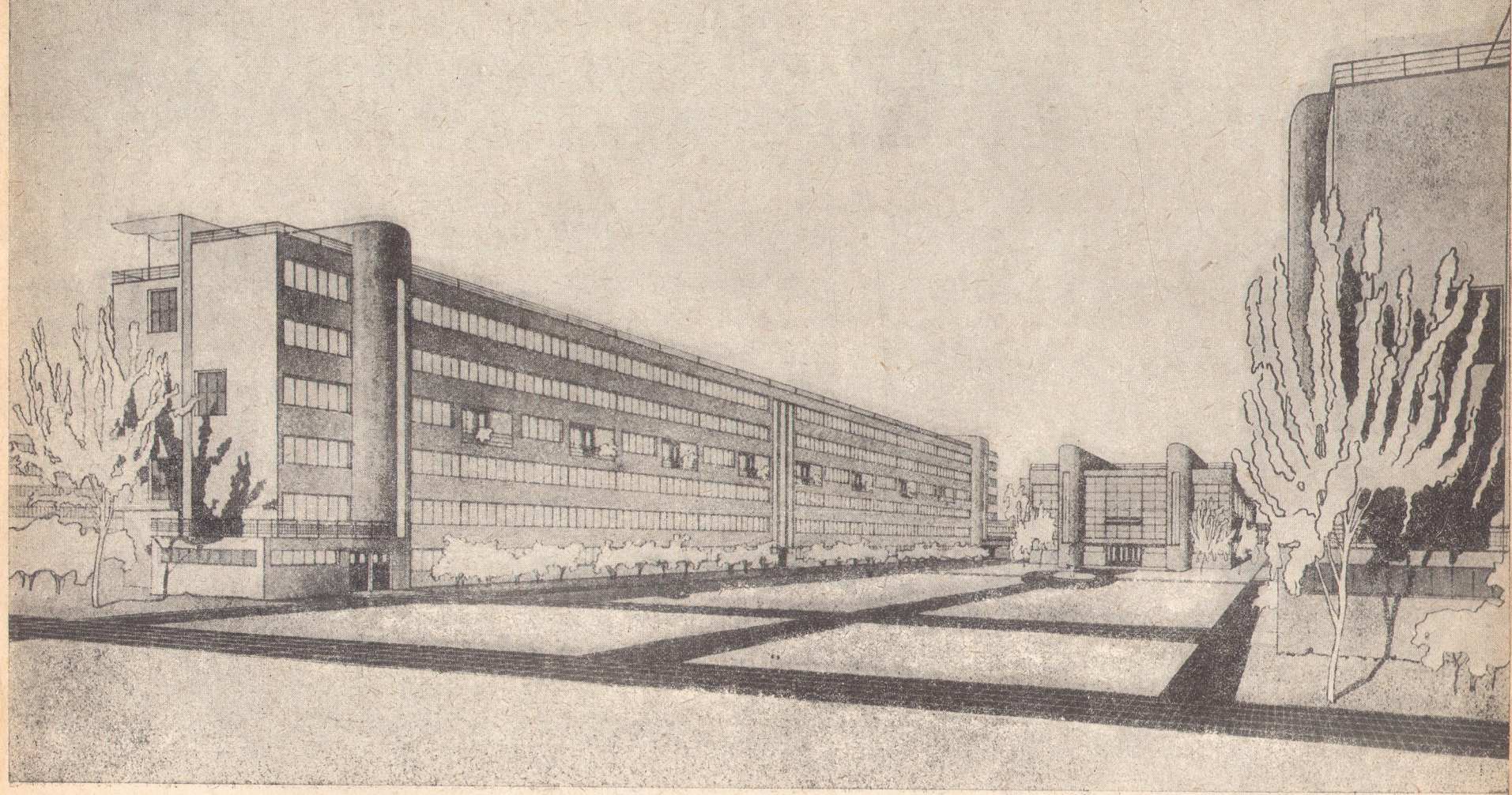

НОВГОРЛОВКА

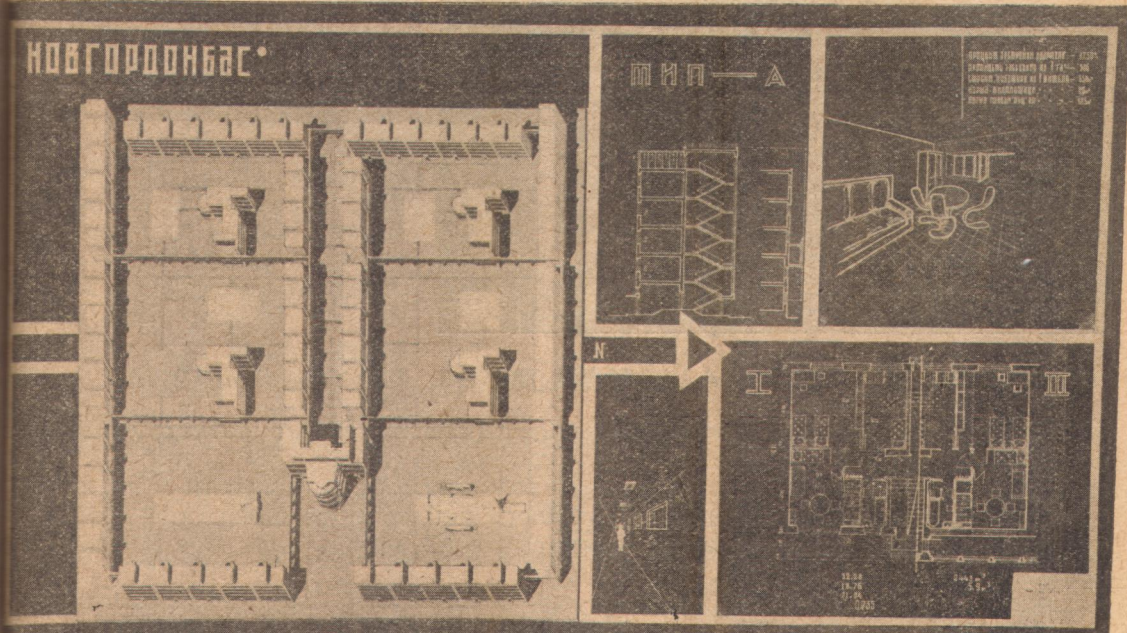
*Архитектор
С.А. Козлов*

енклятурою він схожий з типом А, але розміром своїм значно більший (пралені
ри ньому районується).

Взагалі за цей тип житла говорять такі орієнтовні дані:

Відсоток забудови кварталу	25,0%
Щільність населення на 1 га	325 чол.
Будівельна кубатура на 1 мешканця	70 куб. м.
Норма корисної житлоплощі на 1 мешканця	9 кв. м.
Норма корисної площі усупільненого сектору на 1 мешканця	3,67 кв. м.

Мал. 4

Тип В₂ (малюнки №№ 3 і 4) запроєктовані за тими ж настановленнями, що і В₁,
в ньому більшість приміщень громадського характеру сконцентровані в окремому
ритому дворі, до якого приєднуються житлові осередки. Тип В₂ проєктується на
400 чол. мешканців, але кількість ця при бажанні може бути збільшена.

Економічні вказівки з цього типу житла доводять нам таке:

Щільність забудови	24,3%
Щільність заселення на 1 га	24,3 чол.
Будівельна кубатура на 1 чол.	67 куб. м.
Норма корисної житлоплощі на 1 чол.	9 кв. м.
Норма корисної площі усупільненого сектору на 1 мешканця	3,18 кв. м.

Такі варіанти житла були запропоновані державною ко-
місією на 1930 — 31 р. для Нової Горловки. РНК УСРР роз-
глянув і ухвалив подані варіанти житлових осередків 3/IV ц. р.,
запропонувавши покласти в основу будівництва першої черги
тип А, допускаючи типи В₁ і В₂, як експериментальні.

Що ж торкається схеми планування міста (див. мал. 5),
то ідея її визначена рельєфом місцевості і полягає в тому,
що вдовж осі на території міста по тальвегу її яру за-
проєктовано проїжджий парк завширшки до 600 метрів, що
буде як би продовженням парку культури й відпочинку, роз-
ташованому на південному боці міста.

По тальвегу її яру запроєктована основна магістраль
швидкого й інтенсивного руху.

Якою буде
Нова Горлов-
ка. Загальний
вигляд частини
майбутнього
соціалістичного
міста. (Див. стат-
тю Мірера М.,
стор. 70 — 74).

Район центральних установ розташовується безпосередньо поблизу парку культури й відпочинку. Розгалуження основної магістралі охоплює центральний район по всій периферії, не прорізуючи його. А навколо нього розташовуються з двох боків на підвищеній рівній місцевості житлові райони. Вся житлова частина

Мал. 5. Як виглядає Нова Горловка тепер

Така пляновість дає нам можливість розпочати негайно забудову центрального району міста й організації парку культури та відпочинку з тим, щоб вони обслуговували і Стару Горловку, а також треба взяти до уваги й те, щоб забудова першого північно-східного житлового району провадилася так, щоб він не був одірваний ні від існуючої залізничної станції, ні від існуючого житла, ні від нового центрального району.

Ось такі приблизні й подвійно-орієнтовні думки щодо схеми планування Нової Горловки, що їх погоджено РНК УСРР.

Взагалі, проєкт планування й забудови Нової Горловки кладе початок соціалістичної перебудови житла й побуту промислового Донбасу, і нам треба сподіватися, що цей перший початок, який буде відповідати вимогам переходової доби, завоює робітників Донбасу, примусить їх перемінити і свої з навиків форми побуту, а вкупі з ним і тип житла, особливо коли вони порівнюють те, що є, і те, що буде збудовано (див. мал. № 6 і № 7).

площа дзержинського й будинок кооперації

а. словінський

архітектури: еkleктика архітектури минулого й архітектури, відкриваючої й створюючої обличчя соціалістичних міст.

Харків — одна із багаточисленних тяжких спадщин капіталізму — безпланово утворене місто з вузькими брудними вулицями, без каналізації, водогону, брукованих вулиць, але з високою смертністю, що відкрило нову сторінку плянної забудови частини міста, майбутнього адміністративного й промислового центру столиці — площі Дзержинського. Центр великого нового Харкову, що навколо стихійно розгортається будівництво, вплине на обличчя цього будівництва, й тому так важливе архітектурне обличчя площі, тому така жорстока і непримирима боротьба двох архітектурних світів.

Кругла площа поки ще пустельна, з одним лише велетнем БДП. Кожний новий елемент площі, новий велетень — це матеріальна фіксація архітектурної боротьби.

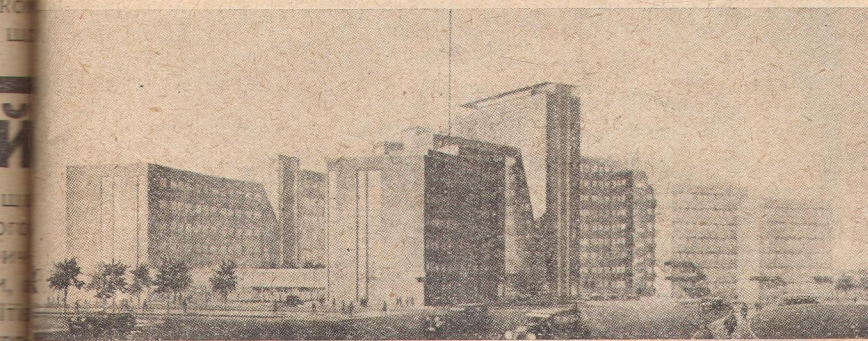
велика перемога нового майбутнього соціалістичного будівництва чи чорна сторінка поразки, тобто перемога еклектики.

1925 рік. Перші роки після горожанської війни, початок нової творчої архітектурної роботи, початок нової творчої архітектурної думки. Конкурс для перших будинків на площі Дзержинського, найпильніша увага радянської громадськості до конкурсу і правильний вибір проєкта (на 1925 р.), порвавши в більшості з традиціями минулого, було значною перемогою архітектурної думки.

До архітектури майбутнього проєкт поглянув неспішно, не відкрив обличчя нового майбутнього соціалістичного будівництва, скопіював обличчя промислових капіталістичних будівель-велетнів.

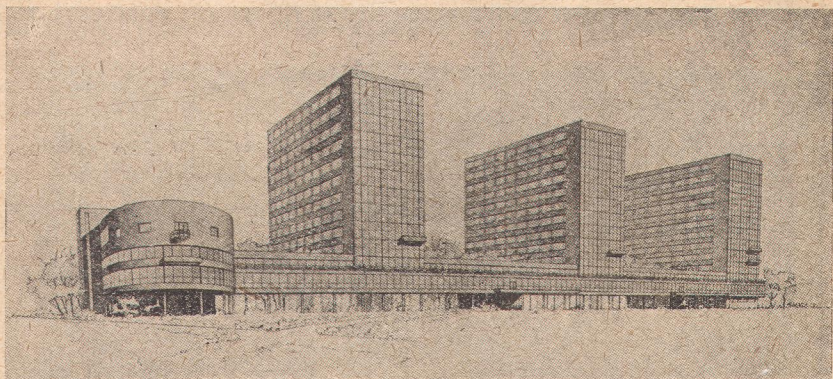
Але все ж таки із усіх представлених проєктів він один поривав з еклектизмом минулого і в цьому його велике значіння. В цьому на 1925 р. перемога сучасної архітектури.

Передове культурне здійснення будівництва — залізо-бетонне спорудження, закінчені методи переведення робіт, механізація тощо дали можливість здійснити задання, що в свій час, здавалося, відкривало нову сторінку в історії радянської архітектури. Але архітектурна думка, пов'язана з будівництвом країни і економічним її зростом, стихійно рухається вперед, відкриває нові перспективи будівництва соціалістичних міст, відрізняючихся від усього того, що будується на земній кулі. І все те, що здавалося прекрасним в 1925 році, 1926 році вже не викликає захоплення. Недоліки пляновості будинку Держпрому далися нам в знаки вже з перших днів заселення його установами. Величезна кількість драбин, протяги, недостатня кількість чепурних, а головне суцільно застеколений південний бік робить умови праці в Держпромі неможливими.

Мал. 2

ціонально зовсім іншого призначення. 8 — 12-поверхова будівля з цегли, з маленькими світловими отворами, з залізними дахами. Старий архітектурний прийом штучного утворення величності — вежі, що вміщує в собі готель на 80 — 100 чоловіка, роз'єднує площу, оскільки в тракторці круглобезкінечної бинди площі, ціла низка підвищень і падінь, утворюємих з одного боку роз'єднаними елементами будинку Держпрому, що підносяться вгору, з другого — криклива вежа БК дезорганізують площу і створюють хаос безпальної забудови любої площі капіталістичних міст. Один видатний сучасний архітектор на засіданні ВТК'а при

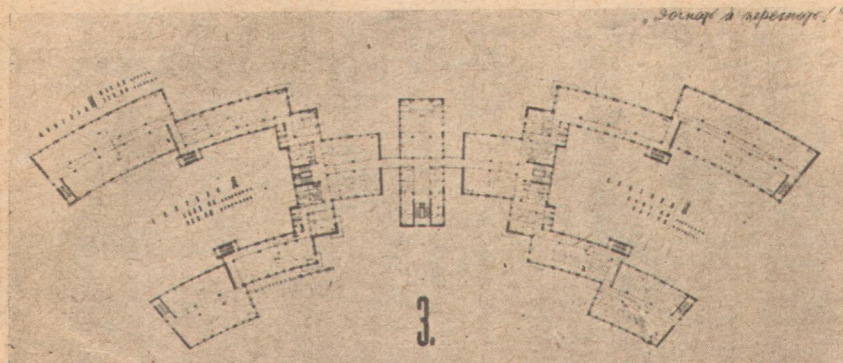
Мал. 1

1929 р. Поруч з Будинком Держпромисловості будується велетенський Будинок Кооперації.

Будівля здійснюється за невикористаним, злегка переробленим автором, проєктом Будинку Держави, тобто будівлі функ-

затвердженні проєкту БК зауважив, що, порівнюючи два проєкти — проєкт Будинку Держави, на підставі якого перероблений проєкт БК, і новий проєкт БК, йдеться, що останній створений на багато років раніш Будинку Держави, тобто що автор цим проєктом не тільки нічого не дав для радянської архітектури, а навпаки, цей проєкт — крок назад.

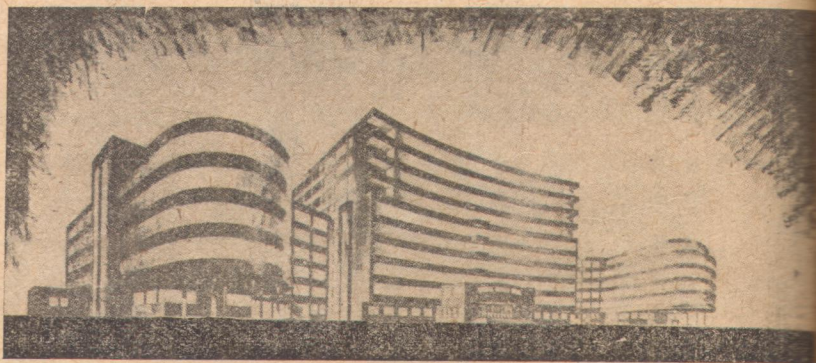
Свого часу радянська інженерно-технічна громадськість виявила свою думку і свій протест проти здійснення БК за проєктом архітектора Дмитрієва. Здійснюється

Мал. 3

На сьогодні жодна будівля не може вирішуватися без ув'язки її з ідеями будівництва соціалістичних міст, оскільки широко порушено питання про реконструкцію міст, примушує нас особливо уважно підходити до цього питання, щоб не пристосовувати в завтра хірургії до будівлі, що її збудовано сьогодні. Лише в цій площині можна оцінювати будівлю на площі Дзержинського — Будинок Проєктбудівлі.

Конкурс на будинок Проєктбудівлі — третій велетень на площі Дзержинського, що мусить завершити архітектурне оформлення, підкреслити обличчя площі, адміністративно-господарського центру столиці. Дати архітектурне відображення нашої епохи соціалістичного будівництва, економічного зросту радянської країни. Загальний наш економічний і політичний порив „наздогнати й перегнати“ капіталістичний захід. Епоху соціалістичного змагання поміж всіми трудящими для досягнення накресленої мети найвишого технічного й культурного рівня соціалістичного змагання, на підставі зниження собівартості, на підвищення виробничих робіт, частково будівничого, на здешевлення собівартості і проєктуванню і переведенню робіт.

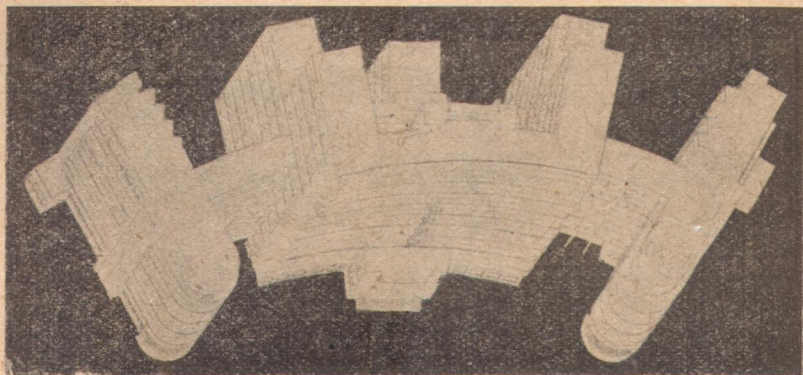

Мал. 4

У проєкті арх. Серафімова, якому через якесь незрозуміле непорозуміння ухвалено пленумом журі перша премія, відображено все це, на превеликий жаль, тільки в гаслі „наздогнати й перегнати“. Проєкт повторює в своєму основному настановленні БДП. Але те, що здавалося можливим і, навіть, гаразд в 25 років, зараз воно неприпустиме. Для автора „наздогнати й перегнати“ ці п'ять років жорстокої боротьби сучасної архітектури зі старими еkleктичними, технічно-відсталими представниками старої архітектури пройшли без наслідків. Ані кроку вперед. Те, що він міг дати в 1925 році, те він пропонує й на сьогодні, зовсім

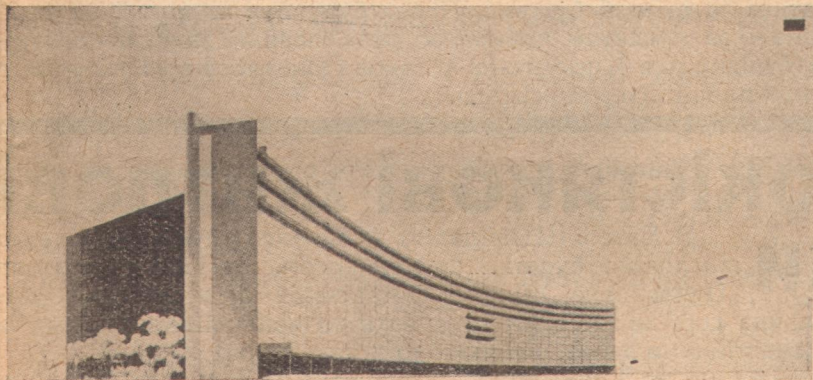
забуваючи, що замовник зріс, життя йде новими, небаченими раніш темпами, і ставить до архітектури більш широкі вимоги, відповідаючи сучасності. Ударне гасло проекту звучить якоюсь злою іронією, посміховищем, коли детально розглядати проект.

Складний поламаний периметр будівлі, відсутність стандартів, різноманітність і складність конструкцій, що утруднює розрахунок і складання робітних креслень, а головне не дає можливості переводити хоча б звичайну раціоналізацію у переведенні робіт, надто удорожить і віддалить термін зведення самої будівлі. Неприпустиме розташування креслених і проектних приміщень на південь. Зовнішній вигляд будівлі каже про бажання утворити красиву гру мас, красивий „мальовничий“ фасад, без обліку зручності та раціонального розташування в середині приміщень. Тому то й утворена центральна вежа, домінуюча над усією будівлею, і зовсім не виправдує розташування в ній архіву. Ніяка теорія будівництва майбутніх соціалістичних міст не виправдає таких складних та заплутаних архітектурних, дуже вже коштовних, організмів. Цей хаос, неорганізованість капіталістичного будівництва, зібраного випадковими окремими елементами в одній будівлі.

Мал. 5

Друга премія. Проект архітектора Весніна. Особливо дивним і незрозумілим здається ухвала першої премії арх. Серафімову, поруч з проектом під девізом „оранжеве з чорним“ — арх. Весніна. Девіз звичайний і зовсім нічим не промовляє про переживання нами зараз часу великого соціалістичного будівництва. Зате проект вповні відповідає усім тим вимогам і попитам, що ми в сучасний момент можемо запропонувати до спорудження такого роду. Вільна, спокійна, звичайна, а тому й найбільш економна форма плану, максимальна стандартність і звичайність конструкцій, зручне розташування драбин і приміщень загального користування, розташування входів і достатня кількість у роздільних приміщеннях, організація руху як всередині самого будинку, так само й на площі перед ним зовсім усувають можли-

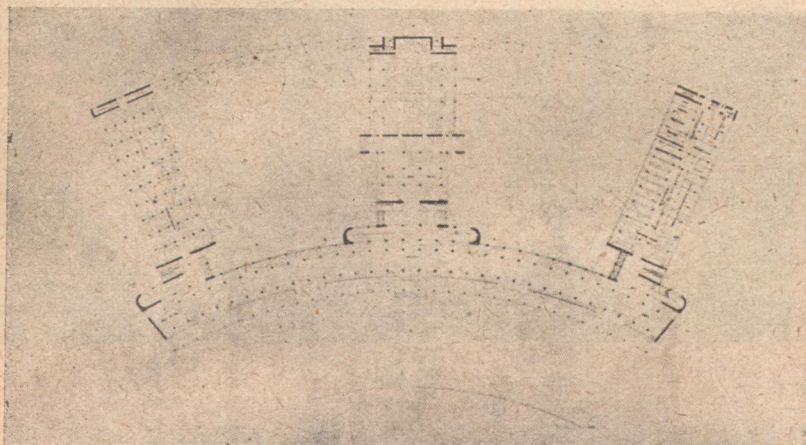

Мал. 6

вість скупчення публіки і зустрічних напливів. Прекрасна орієнтація робітних приміщень говорить за те, що автор ставить собі у першу чергу завданням правильно організувати і напрямити життя установ і створити умови, що кличуть людину до праці. Зовнішнє оформлення цілком відповідає взятим автором конструкціям і внутрішньому функціональному значенню будівлі.

Питання архітектурного ансамблю по площі розумінь автором по-новому, не як повторення того, що вже збудовано й будується на площі. З'являючись сусідом

БДП і будованого БК, маючи безконечні зломи і виступи у всіх напрямках, Будинок Проектстрою в трактовці арх. Весніна своїм лагідним і логічним зовнішнім оформленням дає потрібну рівновагу в окр. архіт. групі, запобігає роздрібленості враження, пов'язує й підкреслює круглу форму площі. За оцінкою референта-жюрі на проєкт „оранжево-чорний“ — „взагалі проєкт складає враження великої практичності і продуманості, утворюючи як по внутрішній організації, так і по зовнішній всі ті умови для вільного і широкого співробітництва людства і цілком відповідає завданню — утворити будівлю, в якій будуть проєктуватися

Мал. 7

пророблятися організовано будівничі плани і технічні проєкти грандіозних промислових споруджень зв'язаних з переведенням індустріалізації СРСР.

Найбільша стандартність, масовий характер конструкцій надто полегшує, здешевлює й прискорює складання робітних креслень і виробництво будівничих робіт.

Даний проєкт належить до числа закінчених творів від яких нічого не можна

відібрати і до якого нічого не можна прибавити. Даний проєкт вповні й блискуче відповідає завданню, даючи можливість хуткого і легкого зведення — має бути здійсненим“.

Будівлю передбачається здійснити за проєктом арх. Серафімова і це буде ще одна перекинена навпаки сторінка в історії сучасної архітектури. Ми стоїмо на порозі 2-ої величезної архітектурної помилки. Радянська й інженерно-технічна громадськість повинні виявити свої протести, щоб не подвоювати провини перед першою площею в Союзі, яку розпочали було пляново забудовувати.

Ми повинні достукатися того, щоб будинок Проектбуду був зведений за проєктом архітектора Весніна — за проєктом, прекрасно розв'язавшим завдання організації трудових процесів будівництва і проєктних установ і кінцевого архітектурного оформлення та організації площі Дзержинського.

метальокістякові житлові будинки

С. М. В Базелі (Швейцарія) закінчено будівництво цікавого житлового будинку за конкурсом, що його оголосила „Центральна Жіноча Організація Базеля“. Ця організація поставила собі за завдання збудувати за найновішими вимогами будинок з самостійними помешканнями для незамужніх жінок.

Будинок має 4 помешкання по 1 кімнаті, 15 помешкань по 2 кімнати, 3 помешкання по 3 кімнати. Крім того, він має одно приміщення для спільного користування, приміщення для їдальні, для домоуправи, центральну кухню, пральню, приміщення для висушування, житлове приміщення для хатніх робітниць, 2 кімнати для гостей і терасу на дащі.

Всі помешкання мають окремі входи, власну ванну, відхідник, кухонні закутки-ніші або найменші кухні, балькон або терасу. Приміщення спільного користування нижнього поверху можна через розсування перегородок перетворити на велике приміщення. Центральна кухня дає бажані сніданок, обід та вечерю, які можна споживати або в спільному приміщенні, або дістати через ліфт до помешкання. Харчування провадиться за системою абонементів на певний термін.

Архітектори Артарія і Шмідт, за проектами яких збудовано цей будинок, багато часу присвятили справі вивчення та випробовування будинків зі сталевими кістяками. Дана будівля є наслідок їх кількарічних шукань в галузі кістякового житлового будівництва.

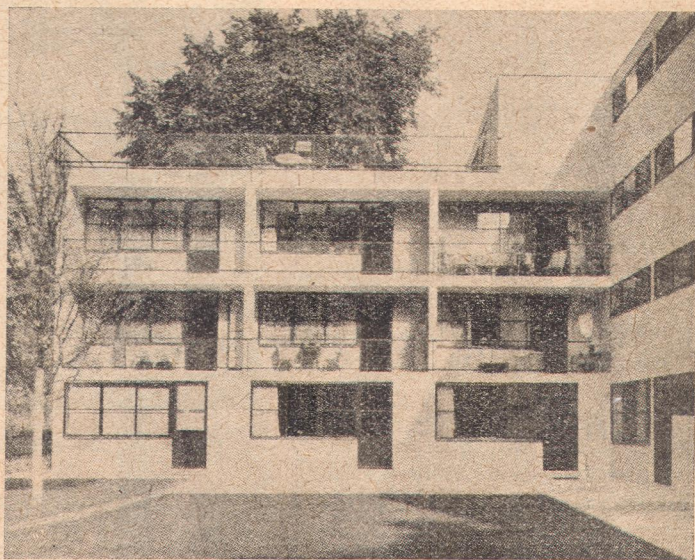
Загальна вага конструкції виносить 62.000 кілограмів. Монтаж будинку провадили по поверхах і без ліфту 5 робітників на протязі 6 тижнів. Коштувала конструкція 23.400 золотих франків (8.775 крб. золотом). Зовнішні стіни мають 27 см. завтовшки і складаються з пемзо - бетонних плит в 12 см. завтовшки, з простору для підпорок в 10 см. завтовшки та внутрішньої обшивки з бетонопемзових плит в 5 см. завтовшки. Внутрішні стіни зроблено з бетоно - пемзових плит в 5 см. завтовшки.

Вікна зроблено з залізних рам, що розсуваються або підносяться вгору. Ці рями мають 2 шкляні поверхні, герметично закриті. Дах плоский. Частина, по якій не ходять — пемзо - бетонна з двома шарами гравію. Частина по якій ходять, покрита спеціальною настилкою. Нагрівання будинку — центральне.

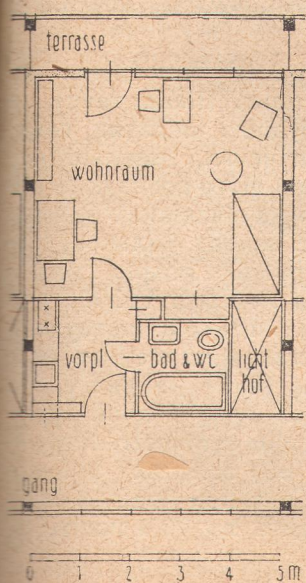
Всі помешкання дістають гарячу воду, що нагрівається електрикою в басейні в 2 000 літрів. Гарячу воду подається до всіх ванних та кухонних елементів мешкань. Центральна кухня електрофікована й має плиту в 12 кіловат. Електричні плити влаштовано також у всіх помешканнях. Їжа з центральної кухні подається по поверхах через електричний ліфт. Всі мешкання з'єднано телефонами зі всім містом.

Кожне мешкання має в стіні шафу для одежі, шафку для хатнього добра, маленьку кухню або місце для варки. Відро для покидьків виведено за двері. На кожне мешкання припадає ізольована частина льоху.

Весь будинок разом з землею, земельними роботами, податками та гонорами обійшовся в 400.000 франків, тобто 150.000 золотих карбованців.

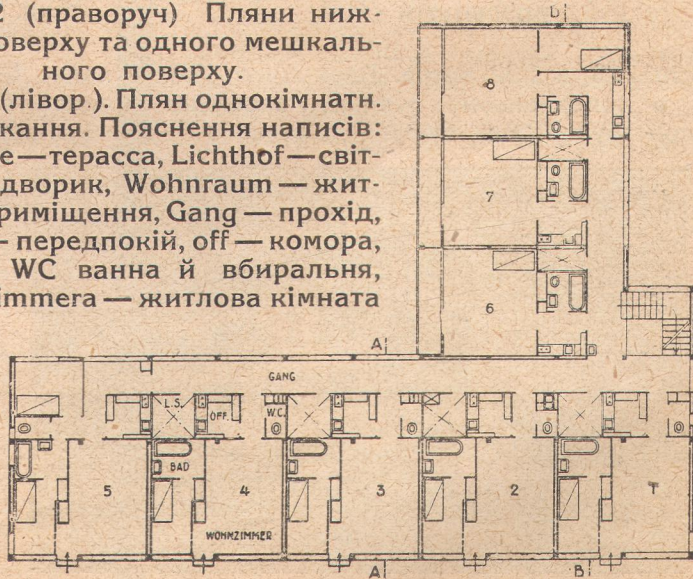

Мал. 1. Вигляд будинку з двору

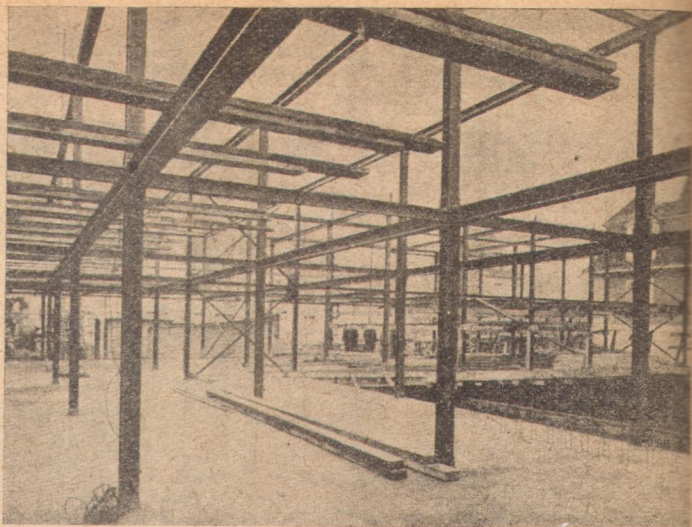
Мал. 2 (праворуч) Пляни нижчого поверху та одного мешкального поверху.

Мал. 3 (лівор). Плян однокімнатного помешкання. Пояснення написів: Terrasse — тераса, Lichthof — світлений дворик, Wohnraum — житлове приміщення, Gang — прохід, Vorpl — передпокій, off — комора, Bad & WC ванна й вбиральня, Wohnzimmer — житлова кімната

Будинок за проєктом Артарія і Шмідта в Базелі вважають за останнє досягнення в справі житлового будівництва так через удосконалені конструкції, так через економію в будівництві. Мешкання мають більше вигод, ніж звичайні мешкання в Базелі, комірне ж не перевищує середніх цін в цілому місті.

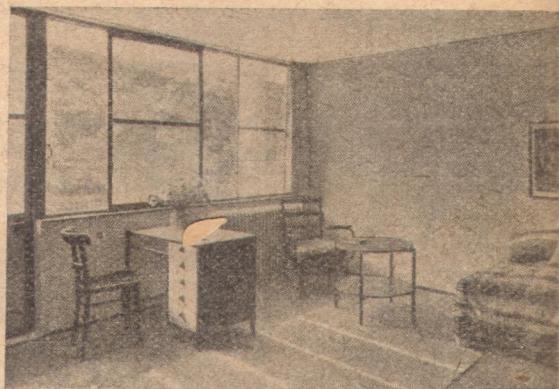
Ті ж архітектори збудували другий цікавий житловий будинок: з 8-ми кімнат, кухні, пральні, підвала, приміщення для роботи, підвалами для припасів та вугілля та криною терасою. Забудована площа складає 240 кв. мтр. В цій будівлі також використано залізний кістяк. В кістяку зроблені діагональні скріпи з міцно натягнутими проміжними покрішками. Вертикальні стовпи поставлено на кутах площин, що мають $3,15 \times 4,15$ метр. і з двохсторонніми ви-

Мал. 4. Залізничий кістяк під час монтажу

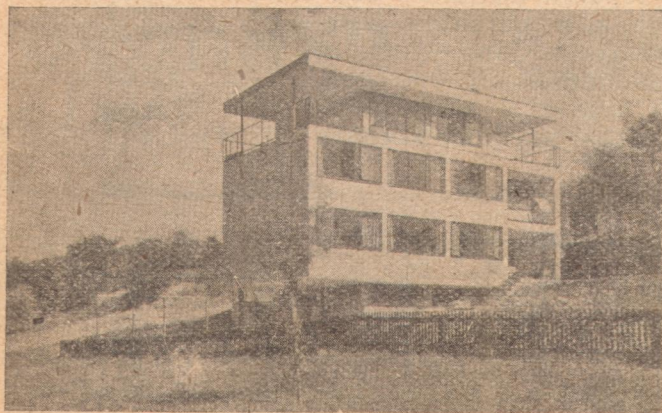

Мал. 5. Стільне приміщення при розсунутій стіні

Мал. 6. Однокімнатне мешкання

ступами в 1,32 метра. Вага конструкції складає 12.000 кілограмів. Заповнення, як і в попередньому будинку, зроблено з пемзо-бетонних плит. Вікна такої же конструкції. Вся будівля коштувала 74.500 франків (земля, будівля, податки, гонорари, прилучення, земельні роботи). Додані фото показують вигляд будинку з південного заходу, з північного заходу, балкон, сталеву конструкцію, розріз і пляни поверхів (в масштабі 1:300).

Ця будівля також показувала переваги сталевих кістяків, особливо коли взяти на увагу, що в Швейцарії дуже високий будівний індекс: ціна кубічного метра — звичайно, 60 золотих франків ($22\frac{1}{2}$ карб.), а при кращих будівлях доходить до 70 і навіть 80 франків.

Б Л Ъ О К - Н О Т

хороший фільм валер прут

Небагато знайдеться у нас фільмів, які б у „щоденному“ демонструванні могли б знешкодувати контр-революційний вплив таких фільмів, як „Жахливі хвилини“ („Angst“) за Стефаном Цвайгом.

Важко витримувати конкуренцію фільмів з „хорошого“ західно-європейського життя, де міцно стверджується, що немає класової боротьби, що найцікавіше в житті — це кохання зі всіма його тонкими й трагедійними модуляціями, що кожна жінка тим і добра, що є власність чоловіка, а добрий чоловік — це той, що дарує брильянтове кільце, і де показується, що й бідні люди в Європі живуть так, що можуть влаштовувати розкішні вечірки в оформленні під усі тридцять герлз і т. інш.

Цей брехливий показ „доброго життя“ „позакласової“ Європи, підсилений приємними емоціями від самого фільма, як мистецького твору, на фоні деяких сторін нашого сьогодишнього життя (відставання виробництва речей споживання від загального економічного зросту), є досить міцний чинник контр-революційної агітації, коли врахувати ще той факт, що цей фільм в одному Харкові бачили 55.000 чоловіка, тобто близько $\frac{1}{3}$ усього дорослого населення міста.

Вплив такого фільму знищує протилежний вплив мабуть десятка фільмів нашого виробництва, особливо таких слабеньких, як „П'ять наречених“ або „Ступати заважають“ або „Тобі дарую“.

Тому особливо приємно побачити фільм „Вітер в обличчя“ — вироб комсомольської бригади „Совкіно“, присвячений заводу „Червоний Ткач“.

Фільм зроблено надзвичайно скромно й без претензій на будь-яку „справжню“ мистецьку помпезність, пишноту й глибину ультра-супер-філософської інтелектуальності а ля березільська „Диктатура“ — ніби Микитенка.

„Вітер в обличчя“ — фільм скромний і простий, бо добре показані в ньому невеличкі шматки величезних процесів.

Це боротьба з прогулами на заводі, життя комсомольської комуні і колізії комсомольця з міщанською родиною його жінки.

Вже сама тема фільму поруч із темою „Жахливих хвилин“ тощо є факт позитивний.

Тема, власне, побутова, але автори фільму не далися в полон психологічно-побутовому реалізму „на подножном корму“. Тим більша заслуга авторів, що в темі є й кохання — смачна страва для реалістів всіляких гатунків аж до „монолітних“.

У фільмі немає переживань дієвих осіб у їхніх індивідуальних особливостях. Немає аналізу таких то душ і гри їхніх рухів, так би мовити „діалектики людської психіки“ а ля динаміка живої душі якогось Олексія з приводу кохання Асі до Серьожі.

Замість цього є гра дій і фактів, хоч і цілком живих і індивідуальних, проте цікавих і впливових не за рахунок цієї живості і індивідуальності, а за рахунок їх загальнозначимості і зв'язку з реальним життям, з інтересами і проблемами цього життя.

Зацікавленість фільму створюється не за рахунок суто мистецьких засобів, так би мовити, іманентної гри його елементів, якою, наприклад, може бути сюжетна подача, комбінування тематичних елементів на базі штучних ефектів, ні, його зацікавленість йде за рахунок позамистецького життя.

„Що буде далі?“ — в цьому фільмі не цікаво, значно цікавіше, „що є“.

Також немає в фільмі естетських фактурних викрутас — самодостатньої гри світла і морокуватих ракурсів, що захоплення ними надто властиве молодим режисерам, що засолоджують іноді фільми з хорошим настановленням — наприклад, „На весні“ М. Кауфмана.

Правда, і в „Вітрі в обличчя“ є один фальшивий естетсько-солодкий і дешевий кадр — схід сонця та ще з фальшивою деклямацією в написі.

Зрозуміла річ, що цей фільм молодих авторів не можна вважати за якийсь надзвичайний зразок корисного фільму, бо, не кажучи вже про те, що його функціональність чималою мірою деформується вигадкою, він, крім того, ще початківський, нерівний, іноді наївний у своїй кінотрактовці матеріалу, проте на фоні багатьох інших є відрадне явище.

Тим більше, що тепер, коли в кіно відбувається процес певного перерозташування жанрів, коли жанри, що досі не включалися в основний струмінь кіномистецтва, — ми маємо на оці культурфільми від загальнозначимих до спеціальних, — все важче „художньому“ фільму зберегти свою функціональність.

худ. касіян на- слідуює раєвський

Хто з митців на сьогодні не претендує кваліфікувати себе пролетарським? До цього прагнуть всі, до естетствующих інтелігентів та електиків включно. А цим самокваліфікуванням, переважно, справа й обмежується. Написавши архіреволюційні декларації, художники обмежуються лише новою революційною тематикою; залишаючись реакціонерами у художніх засобах, ідучи лінією найменшого опору, втискують цю революційну тематику в прокрустове ложе старих мистецьких стандартів. Ми не збираємось узагальнювати це явище, але б'ємо на сполох, щоб ударити по безконтрольному запозиченню з усією гостротою.

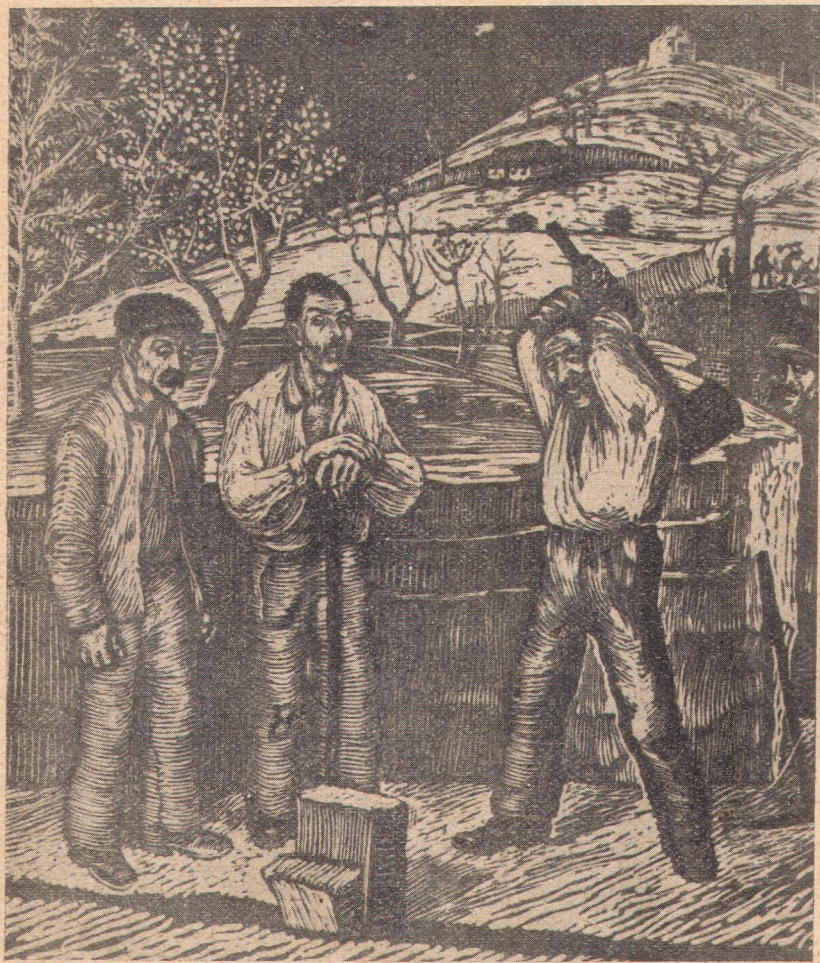
Зокрема вважаємо за доцільне зупинитись на роботі В. Касіяна — „Робітники“. Цей вибір не випадковий уже тому, що Касіян один з роздутих божків з „ев-

ропейською“ школою, що ця картина була експонована на Всеукраїнській виставці, надрукована у київській „Літ. газеті“ і, нарешті, цю картину придбала київська картинна галерія, очевидно, як зразок досягнень по-жовтневого мистецтва.

Проте, 13 років Жовтня не з'ясовують генези роботи В. Касіяна — „Робітники“, — ця генеза впирається десь у п'ятнадцяте сторіччя, у роботу художника Мантен'я. Методи художнього запозичення надто кабінетні, еkleктичні, далекі від творчого трансформування і зовсім не далекі від плягіату (стримано висловлюючись). Вже одне те, що Касіян подає своїх „Робітників“ поза виробничими процесами та колективом, символістично трактуючи будівництво через розколювання землі, мабуть чи не осиковим кілком, дає підстави на висновки про вартість цієї роботи і роботи журі виставки, що схвалила придбати цю картину до картинної галерії.

Але підемо з Касіяном у п'ятнадцяте сторіччя, де Мантен'я творить свою картину „Страта Св. Якова“, в якій кожний деталь і загальна композиція строго підпорядковані настроєві і задумові картини. Касіян, взявши цю композицію (пересунувши гору праворуч), з ката робить робітника, а з Св. Якова, очевидно, „Св. Землю“ і приглушує поза композицією дві потворних постаті „Робітників“, гадаючи, що дав революційний твір, гідний своєї назви. Ефект, безумовно, зрозумілий.

Ми розуміємо „Крокодила“, коли він пародіює „Запорожців“ Рєпіна для реклами з підписом — „читають Крокодила“, але ми не розуміли б того художника, який підписав би під цією картиною: „подають заяву до колгоспу“. Хоч Касіян до Мантен'я підходить нібито без пародії, але ми його теж не зовсім розуміємо. Хіба так можна розв'язувати проблему мистецької спадщини і... проблему авторського права?

В. Касіян. „Робітники“

з м і с т т е к с т у т а ф о т о

текст: д. зорян. папі № 11. вірш—3. м. булатович. марш травневих демонстрантів. вірш—3. микола решетник. завод „ж. р.“. вірш—4. леонід юхвід. „примітив“. вірш—5. о. корж. колгосп. роман—7. л. недоля. хороша. п'єса—11. о. перегуда. ардени та брабансони. репортаж—45. о. перегуда. через яруги автом. репортаж—49. арс. лібристо. до питання про вірулентність мікробів націоналізації країни. фейлетон—51. оскар редінг. і що таке нарешті стиль? стаття—54. о. полторацький. аркадій златовуст. стаття—59. к. малевич. спроба визначення залежності між кольором та формою в малярстві. стаття—64. в. мірер. нова горловка. стаття—70. а. словінський. площа дзержинського й будинок кооперації. стаття—74. с.м. метальо-кістякові житлові будинки. стаття—78. блок-нот. валер прут. хороший фільм—81. раєвський. худ. касіян наслідує—82. леонід зимний. малописьменне видавництво (?)—83. валер прут. мавпи обертаються на „шакалів“—84. бюлетень. виступ т. семенка на V з'їзді „плугу“—84. „нова генерація“ на новому етапі—оппу—85. с. раєвський. об'єднання молодих митців України „омму“—86. хроніка—86. с. в-ч. про великі літери.

фото: с. йофе й о. щеглов. хуліган та жінка. табл.—1. с. йофе й о. щеглов. хуліган у садку. табл.—2. с. йофе й с. щеглов. хуліган з гітарою. табл.—3. щеглов і с. йофе. „войовничі дні“. табл.—4. оформлення приміщення піскатора. табл.—5. меблі за проєктами оберценера, щварца, венерта та роненбурга. табл.—6. „нова горловка“. табл.—7 і 8. мешкання піскатора. вітальня. істор. обкл. нова порцеляна держ. заводу в берліні за проєктом м. фрідлендер—4 стор. обкл. та багато фото в тексті.